Камалдин АхIмедов

Парзайил булах

КАМАЛДИН АХІМЕДОВ

ПАРЗАЙИЛ БУЛАХ

ГУП
«Дагестанское книжное издательство»
Махачкала – 2003

ББК 84 (Агул.)

К. Ахмедов

А–95 Родник на перевале: Стихи. – Махачкала. ГУП «Дагестанское книжное издательство», 2003. На агульском и лезгин. яз. – 232 с.

К. АхIмедов

Парзайил булах: шиирар.

Ме китабис тур инай булах Къуругь райондинна Агъул райондин часпарил алдея. Ме булахи агъуларра лезгияр сад акьая.

Ме булахин кIилилас Iу джилра агвая, гуьр сад сайихъ хъучихьая, сад акьая, муьррин руьхIдин булахар гIичахьая. Ге булахин хьед ухугуна, автори агъул ва лезги чIаларил уьчин шиирар ликIая. «Агъул мегIни», «Муьгьуьббатин херарилас» китабарра Iу чIалалра атархьуная. «Парзайил булах» шиирарин китаб ге кардин шагьид хьасе.

К. Агьмедов

Барзадал булах: шиирар.

И ктаб адетдинди туширди я. Ам агъул ва лезги ч1аларал акъатзава. Вучиз лагьайт1а адан автор шаир Камалдин Агьмедова гьа и кьве ч1алалдини кхьизва. «Барзадал булах» ктабдиз дуьшуьшдай ганвай т1вар туш. Лезгийрини агъулрин чилерин арада авай барзадал алай булахдиз килигна, ктабдал и т1вар эцигнава. И булахдай шаирдини яд хъванвайдал килигна, ктабдал и т1вар эцигнава. И булахдай шаирдини яд хъванвайдал шак алач.

ББК 84 (Агул.)

А $\frac{4702380202-}{М\ 123-2003}$ – 2003

ISBN 5-297-00682-1

ISBN 5-297-01044-6

РУХУ ДЖИЛИН АХІА ШАИР

Камалдин Ах1медов агъул халкьдин тикрар дахьайде, руху джилис вафалу, миллетин руьх1дин ах1аг1вел агвар акьайде шаир э. Гин «Парзайил булах» китаби тематикас хъутурфугуна, гьар джуьре шиирар ая. Гуьр але аямин инсандикас, гин х1иссерин ах1аг1великас, агъул халкьдин тарихикас, лирикаин герои акьайде фикира-рикас, г1вай – хъуг1вайде 1уьмуьрикас, Ватанин, миллетин уьдиг1 буржикас, йаг1айин ягъарикас, х1ададарин уьдигь хье зигьинди хьайде джавабдарг1великас э.

Шаири агъул халкьдис, ч1алас, дуьйис, руху бабас, канеттис гимн упуная. Гин ц1арариас хье шинюккарин шад элхъерикас, канеттин бат1ар уларикас, гуьзел яйлахарикас, тук аттахъунай майданрикас, зумзумин булахрикас агвая.

Шаир руху джилин гьар са зат1унал 1ашукь э, хьесра 1ашукь хьунай уларилди джилис хутурф, ге ух1, гележегин несиларис пайдах суман къатин агъая.

Ах1а устадг1велилди Камалдин Ах1медова литературайин гьар джуьре жанрайрикас менфег1ат гъуджуная: балладаяр, экспромтар, сонетар, рубаияр, элегияр, мег1нияр – даллаяр, трио-

летар, якьу, муя ц1арар, риваятар, этюдар алчархьая.

Виртуозный къайдайилди, импровизация джуьрейилди, устадг1велилди, ах1а талант ишлемиш акьуна, рагъ айчIвайде ва фуч1айде литератураярин жанрайрикас хайир гъуджуна шаири уъчин шиирар лик1иная.

Гин ч1алари, рагъухъанди суман, иц1айде гуьзел нурарис хутурф:

«Зе хиялрин муг, Х1пуькьар,
Шад хьидарин тук, Х1пуькьар,
Зе руьх1, мег1ни, джан Х1пуькьар,
Рухайрис масан Х1пуькьар»,

(«Х1пуькьар»)

«Ве ухьтанг1вел мерте э, мерте,
К1ук1ушрин ихьпар суман джагвар
Якьу багус 1акве г1вал иц1ай…»

(Сонет)

Я р р а :
Галухъ дагъли Шамилан рекъкъ,
Гьич кас даг1вай хьуне баят.
Рекъкъуьн гъвандил к1едарин эхъ,
Заварира – к1аре баяд».

(Этюд)

«Бейхабари адине хулан дак1арис
Х1уьруьн са джакьв, йурк1урас куьче.

Х1уьлашуван айч1уне зун къаншарис,
Джакьра, упучи, алцуна куьче
Адине, укьуне за капашил мерте.
Ахпа гера зе шиирра фай,
Сирнав ине заварис 1акве...

(Этюд)

Камалдина гьеле 1992 иса агъул халкьдин тарихи сифта эй уьчин харджийрилди «Агъул мег1ни» китаб аттихьине. Ге кар хье халкь бадала культури зурба вакъиа хьуне.

Шаири лик1ея:

Зас дуьньяйил амуьргуна лап кандий,
Угъал эй гъазе, давайчинра нур-ц1аяр,
Къавахин кушкуш эй зе хулан
къвалахъ,
Хуппурин к1илил улусумин гьарай.

(Экспромт)

Тук рагъунас элкъуьне
К1ил гъагьадвай ругукас.
Зе 1ашкъунан тазанаг
Хьуне гьагин йурк1укас.

(Экспромт)

Муьх1уьббати дуьнья ух1ая, джилил 1ашукь касди анжах тукар узасе, билбилихъ убур хъихьасе, канеттин уларикас лик1асе, 1уьшти х1адарихъай суьг1бетар акьасе, са гафу-

налди, руху джилил, уьчин миллетил, инсанарил дамах акьай джил ух1асе.

Зас 1емк1екас агуне вун,
Агуне вун заварилас.
Зун ве бугус г1вай агуне,
Муьх1уьббатин херарилас...

(«Муьх1уьббатин херарил алдий»)

Камалдин Ах1медован поэзин булахиас агъул халкьди даима х1амга хьед ухайдеф х1ая зас.

...Адархьу пеш зе йурк1'э гьан,
Са багухъди тереби хай.
Бала гулу са джакьв э гьан,
Тек даруас гьарай акьай...

(«Муя ц1арар»)

Ав, дуьз э зе ц1веларил ихьп алдея,
Вас суман ле кар х1ая зе
яшарис,
Джагварг1вел – нур э 1акве хиялрин,
Ишигъ иц1ас х1азур э ве 1уьшарис...

Идже рекъкъ хьурай Камалдин Ах1медован «Парзайил булах» китабис.

Мазанаев Шабан АБДУЛКАДЫРОВИЧ,
профессор, филологин илимрин доктор,
Дагъустан университетин филологин
факультетин декан.

Зе 1уьмуьрдин
илдеш Пирдавусан
1акве къаматис
бахш акьая
ме китаб.

ЭТЮД

Алат1т1ай 1уьк1вер,
Аттархьай 1эмк1ер.
Кьат1 акьай тукар,
Ч1ир акьай зе кар.
Хая кьал, пеш, сум,
Кеттихьай ччар-тум.
Рекъкъерис варха,
Т1ушар акьай хал.
Хьуная лакун.
Зав – джилар акай.
Мус хьасе секин,
Мус хьасе эркин.
Мус хьасе ислягь.
Ягъарис – панагь?
Тереб, вун зас уп,
Агъадив вун чуп.
Адрес ве ат зас,
Йурушар агвас.
Зун зе канеф лап.
1арх1асе вас кап.
1урк1урас дуай,
Вав шаддис гъургъай.
1ух1уне пара,
Акьуна чара.
1уьмуьрди шуван

Дуьруьх1ай сувал.
Кулакари серт.
Акьуная перт.
Алаттархь, тереб,
Фацуна тереф.
Канеф ат секин,
Зас 1уьмуьр ширин,
Алдий хиларил
Хьурай джиларил.
Рагъари завул
Лахъунар агъул
Акьурай, дустар.
Хьин акьай шадар...

Х1ИСАБ АКЬАЙ Г1ВЕЯ ЯГЪАР

Угу хиял джагвар к1еджув иц1ая,
1эмк1екас вун пашман эй зав рахая.
Гъам – хифетар зе кафалихъ пар хьуне,
Фана-дуьнья атуна шу яр хьуне.
Вун гулу ягъ зас джегьнемин
1уьш хьуне.
Гулуне рагъ, дифар – къири тунт
хьуне.
Гагь кулак г1вай, раккар дахъай,
хъагьишай,
Ягъар – 1уьшар г1вай – хъуг1вая гьамиша
Гьа са джуьре, лакар кеттвай джиликас,
Гагь дифари х1алак акьай чпикас.
Зас гуч1ая, сивил алмий гаф ширин
Г1вас дуьйилас, лакьан агвас
няг1с-серин.
Фи кьайе зун, вун хъандавай
1уьш-ягъди.
Мез билбил эй, кафан агвай терс
агъдин.
Зун джиларил гъам-хифети угая.
Дардар уцай, хаджалатри удая.
Зе 1уьмуьрра гьагиштинф э, зас х1ая,
Зе хифетри зун рах1арил рух1ая.
Иман файна сад Аллагьис, гьарай кьай,

Хилихъ хъайе иц1ай элдис садакьа.
Зас гишти ий, адинайтар дуьньяяр
Тек са захъай, ун хьасе зе дуьг1веяр.
Зун к1игуна гуласра э джилар, зав.
Йакьу багв лал, ериярра хьуна дав.
Кьулкьул селлер уларилас г1вая зе,
Г1афу бала хутурфая зас мизе.
ЕТИМ Эмин, етимарин кумекис шав,
Четин х1ал э, гулугуна багьа бав.
Зе джан, джасад пуч акьасе, агвар
х1ал.
Фи кьайе зун, нас акьайе ме
кар х1ар.
Дамах акьай вазарилра рагъарил
Айий зунра, шукур хайий ягъарил.
Хутурфучи, хъуркьуне захъ залзала,
Зас мусибат агуне хи, захъ бала
Фикьас яраб хъайий гьан ме к1аре нях1с,
На кьайий гьан, 1уьмуьрдихъай х1уьжет –
бях1.
Г1аджалин дард хьугуна хье арайи.
Къикъкъе къакъкъар фи къвалахъди
т1ушайе.
Багагьра зас фишти дардар агвасе.
Щ1ярикас яраб на зун ух1асе.
1ашасе гьан ул хъайеттар, к1игуна,
Ругъу майит джилил алдий, агуна.
Зун х1алкъайи архьуная текг1велин,
Кьефесди ай 1урк1 багв хьая эркекин.
Терс ягъари бегьем х1алак акьуне,

1уркl-1азаби, зун цlаярил угуне.
Лампа ихь вун зе накьвари агъайий,
1эмкlекасра датlуна вун рахайий,
Хиялрин цlиргъ ицlай хьайий
арабир.
Аргlуне чарх зе 1уьмуьрдин 1арабин.
Джагвар лиф эй хъайндава зе хулахъди,
Улар раккал алдей хьуне нахlакьди.
Гlаян хьасту хlалак хьунайф руьхlерис,
Завариас унар акьай джиларис.
Хаджалатар гулуб бадал, унакьай.
1уркlуралра хъухай ягъар, гъам накьан.
Цlай хъуркьуне, иттал агвай дуьньяйин,
Ун хьундава зун акьунде дуьгlвейин.
Зурба Эмин, хал-мукь дахьу джиликас,
Панагь дахьу 1урдарикас хьидикас.
Ве 1ашкъунан, ве гьевесин аргlуне дар,
Хьунадуйхи гьалидахlан ягъ – 1уьшар.
Ругъу нагъвар кьисмат хьуне шаирис, –
Вархал завус ун ушуне шиирин.
Ге хlижранин дурна завуъ 1ашуне,
Кlарегlвелар фи багухъди ушуне.
1ашая лап, 1ашая лап датlуна,
Завар – джилар пашмангlвели угуна.
Угъалари Эминан накьв утуне.
Хил заварихъ алдаркуна, упуне:
«Гъайш вун Эмин, дард алатту
шаирин,
Зас тек са цlар багъиш акье шиирин.

20.02.2000 ис.

РУХУ Х1УЬР

Чешмейин хьед
Бав э гужлу
Нац1варин.
Гьава сувар,
Ял акьайде
Заварихъ.
Суван яц эй
Дуьз гъузунде
Хиял эй.
Ая зе х1уьр –
Зе йурк1, джигер,
Пияла.

Ах1а хьуне
Зун джигъиррин
Арайч,
Гъвандиас тук
Гъайшай чвасра
Агвасе.
Идемг1велин
Зас хесетар
Х1ар акьай.
Ах1а курар
Зе кафалихъ
Пар акьай.

Кьуьчхуьр Саид,
Хуш э зас ве

Хесетар.
Са мусра вун
Акьуф дава
Къелетар.
Нац1вар суман
Дагълариас
Адаг1вай.
Т1ебиат эй
Гагь тунт хьайде
Алаг1вай.

Зун фикирар
Рухай ая
Дат1уна.
Ц1ейег1велар
Зе зигьинди
Кьат1уна:
Ватанифас
Варха дахьай
Рухваяр.
Ве муг, ве руг
Вас хьугуна
Архаяр...
Хъуркьая захъ дуьг1е, азан,
Захъ хъая тек са вун, Ватан.

ЭТЮД

Тик гуьнейик элхъея тук,
Беневша тук – чуьлле улар.
Хьидин джилил – джакьвалан муг
Ц1ивц1ив акьай – дик1ай унар.

Дагьарилле завун бириш,
1уьш адине к1арег1вал фай,
К1аре куч эй таза рушан,
Исар г1вая зе джан ц1уфай.

Тек – ялгъуз э ах1а джилил,
Гъиргъирил зе алдея йурк1.
Ве тур даим алдий сивил
Дик1ая хи зе накьан муг.

Багъди дарар ая гъургъай
Пешерилди кулак ади.
Сад – суман зе г1вая ягъар,
Идже курар акьай тег1ди.

Вун хъушуне – ваз дифирик,
Зе хиялар далгъуне хи.
Гъулгъулай хьай т1ебиатик.
Джилар – завар рахуне хи.

ЦӀейе рекъкъуьл алдея фиш,
Эхиратин фийе гьан чӀал.
Дагьарилле ламу бириш,
Фи ягъар вун хасе гьан зал...

Х1ПУЬКЬАР

Тик ва гьава, якьу багв дагьар,
Гьагинра к1илихъ ухьтан дереяр.
Ли1ар завари, дуьруьх1ай г1удар,
Сархуше к1арат1, ухьтан гуьнеяр.

Припев:

Зи хиялрин муг Х1пуькьар,
Шад хьидарин тук Х1пуькьар.
Зе руьх1, мег1ни, джан Х1пуькьар,
Рухайрис масан Хпуькьар.

Туларин майдан, кьваларин булах,
Майданар 1ар1э хъая хьи вахъ,
Зумзумин хьиттар булахриас г1вай,
Х1ейран э зун ве джилар агвай.

Алдея вун лап дагъдин к1ук1вал,
Бахтарив рахай ая зе х1уьр, хал.
Ве гьар са рушра – куьк1унде э х1ад,
Са хизан э эл – зунра акьай шад.

СОНЕТАР

Тукарин ч1алнa илх1амин къадир
Х1ар акьуне зас муьх1уьббати багьа.
Вун зе 1уьмуьрдин паччаг1 э, надир,
Вун э зе завар, зе сувар гьава.

1уларин 1акварa агугуна зас
Зе дардарин лакар арг1ая хи, руш
1уьш суман к1аре ве кучар агвас
Кандея хьи зас, хутурфас э хуш.

Ве ухьтанг1вел мерте э, мерте
К1ук1ушрин ихьпар суман джагвар
Якьу багус 1аквег1вал иц1ай.
Вун агвай тукари иц1ая уьттер,
Вун э зе нафас, 1уьмуьрдин рангар,
Нас ве улари акьая ц1арц1ар.

II

К1ил аттархьуб четин э, четин,
Фи кандейчи, зе 1уьмуьр, яраб вас.
Гагь иц1ай рагъар, гагь гьагин серин,
Гагь пашманди хутурфая ваз.
К1ил даттархьай, вахтар гьич дайц1ай,

Агъзур суал зе алихьай уьдиг1 вун,
Са тек пеш суман джилик куькъкъая зун.

Кандава хи, засра дуьз хъакьас
Я зе курарра, 1акве умудар.
Лик1ибар суман лик1ас гьич дахьу.
Зе къаншарисра г1вадава гьич са кас
Аттархьасти джан джилик ламу-дар
Дуьньяйис акьай х1ар зе ч1ал агъул.

III

Ири угъал суман, садпуна гулу,
Ахпа хуппахъра куьчег1веларра хъай.
Адине завуас х1ад суман гужлу,
Хъушуне вунра 1амк1екас рахай.

Амуьргуне няг1с ламу дифариг1,
Тикрар акьайде ун эй дагьарин,
Хас дахьайде къакъкъ суман кафалихъ.
Хьундава зунра бугув, къаншарил.

Чуьлле завуъ х1ад ч1урхуне
са къвалахъ,
Якьу баг1 мич1 э, лал секинг1велар
Агъаг1вел акьай алдаркай рекъкъуьл,
Убур дайцай зас, даг1вай гьич ч1алахъ.
Дакьай кьисмат зас гьич ширинг1велар,
Зас дагвар акьай ц1ик1инин рекъкъуьн.

ЯКЬУ Ц1АРАР

Сад ая хъуккай девлетрихъ
ах1а,
Сайи акьая уьджг1велар пара.
1айег1вел акьуттин сархуш хьая х1ал.
Сейин кафалихъ хъуркьая пая.

* * *

Ч1укь дава, ч1укь дава дустар
захъ джилил,
Зе шад йагъарик пай кихьиттар
чпин.
К1аре хьугуна 1уьмуьрдин
гуьгьуьл,
Ях1 – эдеб – намус ух1уттар джилин.

* * *

Агъул дагълар – Магъу джигъир,
Насилрин нег1с щуне 1уьмуьр.
Ме дарг1велар хьуна кьисмат,
Даканг1велар акьай нуьсрет.

* * *

Галухъ дагъди Шамилан рекъкъ.
Гьич кас дагӀвай хьуне баят.
Рекъкъуьн гъвандил – кӀедарин эхъ,
Заварира – кӀаре баяд.

* * *

Багъа хулар, машин цӀейе,
Къизил, якъут, хьирра – нини.
Гьузу дакьай гунтӀакьай мал,
Минги хьучи – гуласе чӀал.

* * *

Четине йуркӀурал хъухас алатархьу ягъ,
Хуппахъ хъая ве мичӀ, гунагь, зиннет.
Фи ая удигь – арифдари вас
Агъасе хи: «Ме багайис э ве туьгьмет».

* * *

Хьин хӀазур э руьхӀ маса цӀас шайтӀанис,
ЙуркӀ але дуст, элхъей-элхъей душманис,

Ме дуьньяйил 1амал, иттал алдея,
Инсаф дакьай лекеяр хай вижданис.

* * *

Мурк1 иц1ая накьан дамах, рагъарис,
Майил дайц1ай багагь йагъан курарис,
«Фикьайе хьин, я сад Аллагь, агъая,
1аг1а халкьди – к1ил гъагьадвай заварис.

* * *

Г1ул. 1уьш. Заву х1адар куьк1уне,
Зун мик1ела зурзая ме джиларил.
Зарул э зун – канеф ая вархари,
Зе йурк1ура акьая ги агъаг1вел.

БАБАКАС

Мертеттгар э булахар хье дагъларин,
Хьидихъди багълариъ тукар э дигмиш.
Миса ли1ари сирнав акьай вархарис,
Баб балайихъ суман заварихъ вардиш.

Булахрилас йурк1 мерте э зе бабан,
Гишти ий, гишти хьасе асирари даим.
Бахтлу э баб агвай руху джил-Ватан –
Зе бабан беденин куьчег1велин гимн.

Тукарилас са хьимугала варти э
Ухьтанг1вел зе бабан пак уларин.
Гуьррин 1аквар зе 1уьмуьрдин бина э,
Давчвадай зав серинг1велар дардарин.

Дуьнья дех1ан ах1а иде гафуна
Г1улар ая, хьидар а рагъарра.
Йурк1 г1верш сефер зерфелиас
гъайхьичи
Саде зе гаф: «Баб э зурба херарра».

Садпу мег1ни баб хьуне зи джиларил,
Ги ат1астава зе ягъарин кум.
1уьмуьрдира инсаф дакьай угурай.
Шадг1велихъ бабан фатихьай адум.

ЭТІЮДАР

Руху джилин зун тукра э билбил.
Дагьарин кӀенас адархьу гъванар.
Руху джилин э Ӏурдин ягъ сефил.
Бабан накьварил хъуьхъе хьу тукар.

* * *

Бейхабарис адине хулан дакIарис
ХIуьруьн са джакьв, йуркIурас куьче.
«ХIуьлашуван» айчIуне зун къаншарис,
Джакьра, упучи, алцуна куьче
Адине, укьуне зе капашил мерте.
Ахпа герра зи шиирра фай.
Сирнав ине заварис Iакве.

* * *

Гъуьрегъилрив ац1у алчархьуне зал муг
Яваш-яваш г1вагуна дагъларис агъул.
Фи айч1васе гуьрриас яг1а:
Я начхирар, я иланар ругъу.

* * *

Зас дуьньяйил амуьргуна лап кандий
Угьал эй гъазе, давайчинра нур-ц1аяр.
Къавахин кушкуш-зе хулан къвалахъ,
Хуппурин к1илил улусумин гьарай.

* * *

Йурк1уралра г1аджал г1вая гагь-гагь
Шу 1уьмуьрис къуллугъ хьуна.
1уьмуьрдин удиг1 ме зе дуст, валлагь,
Хьин акьайде шулугъ хьуна.
Агь, ц1уьппе кьая эхиратин ахун ве
Чиг ругариг1 вас муг хьуна.

* * *

Халича дифарин акьай кьатI-кьатI
Шад э рагъ бушлухари заварин.
Джегьре нур гьисс акьай хилари
Сегьерил Iашукь эй гадайин.
Хаб акьай рагъарна серинар
Чиг але джилилас цIая гьукк.
Рагъра, Iакв акьай деринар.
Элкъея джегьилин хуппахъас...

* * *

Дурнайрин ц1иргъ, дурнайрин ц1иргъ,
Автографар лик1ай ая.
Завуъ рахай варти айе,
Ахпа гулай, дик1ай ая.

Чвахъай фаях зе беден, гьисс –
Х1ар акье зас назик мег1ни.
Зе йурк1урас пашманг1вел хай,
Завар-джилар пара кане.

Херарилас бушлухарис
Фаях таза ц1ейе мукьам.
Зе канеф ге мег1ни хьурай,
Сара дуьнья агвас акьай.

* * *

Джагвар хьуне къавах дарар,
К1илар завухъ ая рукьай.
Кушкуш акьай х1адарихъай,
Куьчe салам кьабул акьай.

Вархал х1аду гаф иц1ая
Ц1ейе либас ц1ас хьидихъди.
Ц1ейе мег1ни йурк1ура ай,
Ял акьая ахунихъди.

Зак. № 140

* * *

Исар г1вая ракет суман,
Багъиш дакьай легьзе ширин.
Йурк1ура ай сара гафар,
Дуьйил ягъар акьай серин.

Ве йурк1ура умуд ая,
1акве ягъар хьуна к1андий.
Хьибу гаф вун агъадава –
Дардар ая джегьил джанди.

* * *

Пара хьая х1уьри хулар,
Беле хьая накьвараррa,
Хьибу рекъкъуьн сивил алдий
Иц1ай шувас суаларра.

1ак1ен удра 1у багухъди
Пай хьуная фикьас яраб?
Яраб джилил гаш г1васе гьан.
Зе йурк1 – джигер акьай кабаб.

Ах1а джилра 1у багухъди
Пай хьуная яраб фикьас.
Са багу рагъ, сейирра 1уьш.
1акве ягъар дахъийц1ай зас.

* * *

Ахуни зун гьич хадава,
Агъзур хиял к1илира ай.
Генара г1вай джиларил цул,
Къизилдин пеш хилира ай.

Адархьу пеш зе йурк1 э гьан.
Са багухъди тереби хай.
Бала гулу са джакьв э гьан.
Тек даруас гьарай акьай.

* * *

Харна ипхьер фидагьан
Угъвасе к1илил.
К1илилас ч1ар г1вая зе
Аруцай джилил.
Г1вайде рекъкъер зазари
Фацуная лап.
Хуш давайде инсанри
Ярх1ая зас кап.

Яг1ара зе к1илилас
Алайшуне ч1ар.
Яг1ара зе к1илилди
Хъаугъуне хар.

ТРИОЛЕТ

Ч1урхуне ли1 – за къаншари укьуне,
Къаних улар зе улари уркьуне.
1уьмуьрдикас рахай гьагуьр алдея.
Илгьамин ток хъуркьуна захъ кандея.
Зе хияли ери завар гъуджуне.
Ч1урхуне ли1 – зе къаншари укьуне,
Къаних улар зе улари уркьуне.

* * *

Фатхьая адум джиларил ах1а,
Аруцубак г1алав кей хьурай.
Вахтари ч1арар джагвар акьая,
Ге ч1арарик г1алав кей хьурай.
Муьх1уьббатик зе г1алав кей хьурай.
Вахтарифас гьич ат1усас дахьай,
Зе руьгьдик ахьа г1алав хьурай кей.
Ге ц1аяри рекъкъ акьасе 1акве.

* * *

Зун вун бадал хьимудна са 1уьш,
гуьзел.
Аттихьине, гулуна зе ахунар.
Эйчинра зун агугуна, руш – гуьзел
Джагвар э лап кьадарсуз ве агубар.

Ав, дуьз э зе ц1веларил ихьп алдея,
Вас суман ле кар х1ая зе яшарис.
Зе джагварг1вел – нур э 1акве хиялрин.
Ишигъ иц1ас х1азур э ве 1уьшарис.

Зе багьаф, вун йурк1урал ух1
яг1айлас:
Вас пара акьая хи, минатар.
Дишегьлийрил 1ашукь хьафе шаирар,
Вахт дахьуна джагвар хьайдеф,
г1адате.

СОНЕТАР

Зе гъар са ягъ алдаркая зиндандис,
Сад – сайилас терс курари угая.
Нягьс хиялри инад кьая зе джандис,
Ве туру зун балайрикас ух1ая.

Нийсая вун, гьарайис гьай акьайде,
Ругъу цилар кьисмат хьая дуьньяйил.
Кас андава зе йурк1урав рахайде,
Андава ун хуш азанин, дуьг1вейин.

Дуьнья агъай, хаджалатри удая,
Вари элхъей зун 1ашалар уцая.
Зе хиялар палчухарик куькъкъая.
Фи уламихъ, нее рекъкъуьс рукьасе,
Зе к1илилра фишти рах1ар рух1асе,
Пеш суман зун кьешу джилил лукъкъая.

* * *

Ве джегьил вахт, ве хуррам вахт,
бат1арг1вел
Йурк1уралас зе к1естира г1вастава,
Зе ягъари зас бегьерар ц1астава.
Зун заварис хутурфая, ягъар г1вей.

Завариас бахт джиларил рукьучи,
Ге бахтарин куьлгейик вун ух1асий,
Ширин джандив хиларилди рахасий,
Фикьасе зун, джан ц1аяриг1 угучи.

Угурай зун, угурай зун, уц1уна,
Я хилис г1вас, улис агвас дахьуна
Джилил паяр к1ус-к1ус хьуна рукьая.
Эйчинра зе умуд т1авус къуш суман,
Бегьери ай са п1ац дагу руш суман,
Куьтех1 дахьай ахуни ай, рукъкъая.

ЗУННА, ВАЗНА, КАНЕФ

(Элегия)

Iуьшан IеIэр, зе дакIарис
Адане ваз. Хулас гIвая.
ГIвая бугув, уьдуьгьайе
Джагвар кIеджус темен кьая.

Iакве кьая нурарилди
Завун аршра цилин чIидгъар,
Гъагьадвая Рашийил зун,
Кьаламикас кейчIвай бейтар.

Ге бейтари шире ая,
Зе Iашкъунан артмиш хьунде.
Шире ая емиш суман,
Женнет багъди дигмиш хьунде.

Зе шиири вари фикир
ХIархьугуна ицIайдеф вас.
Хъел адине закас Iайи,
Адихилди, хъушуне ваз.

Фишти Iашукь хьунайчи зун,
ХIархьугуна, адине рагъ.
Вахъ, упучи, инсаф дахьай
Зе йуркIурал алихьай тагъ.

Дак1ариас, раккариас
Агундава сус эй вун зас.
1уьшан 1е1эр. Магьа, магьа
Х1уьлашув эй хъайне хьи ваз.

ЭЛЕГИЯ

Гуьзет дакьунде угъал суман вун раккарихъ
Адине сагала, адине, ухьтанф.
Заварил угъал суман джикъкъе
Хъушуне, арг1уна йурк1уран хиял,
Эйчинра захъ хъуркьая, якъин,
Ве туруп ун, шаккар суман ширин.
Хиялар зе акьагуна тикрар.
Нагъвари фацая йурк1уран дак1ар.
... Магьа генара завуас адархьуне са х1ад.
Адархьуне рекъкъуьл дуьруьх1уь хьин 1уд.
Инанмиш хьурай вун, дачарх1у хатир.
Х1архьуф суман зе дард, заварис гьава
Гъагьайшуне ваз – 1акве э майдан.
Ге вазуас ве адине ухшар,
Артухар акьай 1уьмуьрдин яшар...

АГЪУЛ РУШ

Вун агвай зе пашман э йурк1.
Алихьая 1ашкъунал хал,
Х1ейран э зун, 1ашукь э вал.
Гуьзелрин гуьзел, агъул руш.

Нахъай ве тур фацасе зун,
Шумал буйдил 1ашукь э джил.
Тух хьадава зерра 1у ул,
Мезурал алдий, агъул руш.

Заву х1адар ая пара.
Джиларил вахъ дахьас таяр,
Женнет багъдихъ – битмиш нарар,
Зе ахир – авал, агъул руш.

Такабург1вел э ве артух,
Зе мерте йурк1 э вас ачух,
Ун хьаду гьан, шав зе язух,
Зе х1иссерин сел, агъул руш,

ЭТЮД

Агь, гуьзелар, гуьзелар
Чвас ликIая гъезелар.
Пиян хьая чун агвай.
Гулуная гьай-кьарай.
Чирагъ нацIун гурлугIвел
Ая батIар улари.
Кьекьеш дагъдин гужлугIвел
Архьуная улари.
Океанрин дерингIвел
Ая батIар улари.
Рагъаринра Iаквегвел
Чурхъая чве улари...
ГIуд рахая гуьнейик,
Iуд элкъея куьлгейик.

НАС АКЬАЙ ГЬАРАЙ?

Диф айе ягъ. Рекъкъ гулуна
Дахъх1архьай лап г1вайде улам
Ая зунра. Кьур аттархьай
Ая зе сив. Нас акьай гьарай?

Якьу багв лап х1уьйег суман
Руьхьей ая. Завул къири
Хая к1аре. Гулай аман,
1ашай ая джилар вари.

Пашман хьуна хьирра шинюк,
Кане зат1ар джик1адава.
Дад хъандава 1ак1ен гунихъ,
Чай андава. Нас акьай гьарай?

Багвар хьая джилар, завар.
Халкьар ая кьвалилас г1вай.
Х1укуматил тур андава,
Фи хъагвасе. Нас акьай гьарай?

«Гьарай эллер». – акьу Эмин
Зе сузайис хьасту шерик.
Хъуркьая захъ ругъу серин,
Шад хьасту гьан зе сефил йурк1.

1992 ис.

СА ДЖИЛИЛ

1урдна г1улра – гьаме джилил,
Алдей ая варвна илан:
Варвари ц1ай дарманис уьт,
Иланира – агъу яман.

Джагвар агъ вас агугуна.
К1ареф э ме – ая агъай.
Дада суман сайи ух1ай,
Сейирра вак кихьая ц1ай.

Са джилилра алдей ая,
Курас кьая инсанин тур.
Джинаба ве аттвая ул,
Къаргъа эй вал алдаркая.

Са джилилра Кьуьчхуьр Саид,
Мурсал ханра алдаркуне.
Са джилилра ах1а Пушкин,
Николайна Дантес хьуне.

Са джилилра игри, дугъри
Х1ар дахьайде ая вахтар.
Г1ут1у гуни к1валас г1вайде
Мукьу к1илиф, ая дустар.

Са джилилра алдей ая...

Ц1УДАРИН КЬЕКЬ

Ц1ударин кьекь, ц1ударин кьекь
Хутурфай вас шуне 1уьмуьр.
Агъзур сефер ушуне 1емк1,
Перт хьуне зе агъзур фикир.

Ц1ударин кьекь – вун агвай женг
Дууф э че дадарйра.
Багайихъ рекъкъ хьундава ленг
Амейчинра умудар чиг.

Ц1ударин кьекь, эхир нафас
Хутурфай вас аттархьасе.
Ах1а джилин къанун хьуна
Раккарихъ зе г1аджал г1васе.

Эйчинра зун э лап 1ашукь.
Вас хутурфай э зун х1ейран.
Аферин ве ушу рекъкъуьс,
Джандилас вун э зас масан.

ШАВ

(мегIни)

Кулаки хай вархариас
Хьидикасра авазар.
Йуркlураас гlвай хиял,
Канеттикас, гlвай вазар.

Припев:

Афгъанистан себеб эй
Гьаттархьуне сад – сайифас.
Кане руш, вун йуркlура ай,
Минет акьай хиялриас.

Шав, дагълар, хlуьлар хаб акьай.
Багьа савкьват – зе йуркl фай.
Шав, хиял эй ваъ, хlакъикъат эй.
Шав, канеф, вун, шав, канеф вун, шав.

Магьа къизгъин хияли
Джилар, завар хаб акьай,
Лап вархарис ине сирнав
Гlвай ве бугус – зе йуркl фай.

ГУЧ1АЯ ЗАС

Зас гуч1ая –
ч1ире ният йурк1ура ай.
душманисра джан-джан
агъай,
г1адул, ширин гафар гъургъай,
хуппахъас вас мез аттик1ай.

Зас гуч1ая –
К1валас шуна дадар, бабар,
вархал заву акьай сирнав,
къуру х1уьжет алдий сивил,
мич1е хьуна джиларна зав.

Зас гуч1ая –
иджеф 1айеф дах1аттихъас,
шейт1анихъас, иблисихъас,
намердихъас, вах1шийихъас,
ватан дакан инсанихъас.

Зас гуч1ая –
карна-кеспи гулуттихъас,
намус-эдеб дахьуттихъас,
х1уьрин гимин гъванарихъас,
гисал хъайде унарихъас.

ЭЛЕГИЯ

Вахтуни зун аттихьине синджириас.
Акьаф – дакьаф дах1ай рекъкъуь ая зунра.
Я хал дахьу, я мал дагу етимиас.
Улис дагвай я хьидарра йа гьич цулра.

Тек дар суман няг1с кулаки удайде,
Вун джиларил нахъ руцая, унакьай.
Са вахтари зун рагъ ий вас агвайде,
Яг1а куьче алцайа, вун фи акьай.

Эйчинра вун хъагуне хи уларис,
Булушкара алджине ве джандил.
Маг1на гулай мезуралле гафарин
Вун дард хьуне зе ягъарин, замандин.

Кьасусдира рахундава захъай вун,
Къарачи суман элкъуьне хуппахъас зун.
Э гьан базар яраб 1уьмуьр ц1ай-гъуджай,
Мидах1ан фикьас алдея гьан хьес гуджар.

ДЖАКЬВАЛАКАС БАЛЛАДА

Джакьвар, джакьвар.
Дустар э хьин гьамиша.
Мег1ни иде руху х1уьри
Дахьурай чун гашила.
Лап мишекъат, лап терс 1урдис,
Йерхе г1улис рагъ але.
1удафанар суман э хьин,
Куьтех1 дахьа чагъ але.
Дахьунайчи фишти зун
Чве тур тикрар акьайий.
Гьагегуна нуькер э зун,
Рагъуас бахт агвайий.
Эйчинра зе эхтилат
Сара гелухъ хъударкай.
1уьмуьр терг хьуб фи ч1ал э,
Завул рагъар алдаркай...
Са 1уьссе кас, тек – ялгъуз
Х1уьрин гимил укьайе.
Х1уьрин джакьра гьагин къвалахъ
Дуьруьх1айра агвайе.
Тек са 1уьши гьаге кас
Джагвар хьуне, агъайе:
Лап хабарсуз завали
Инсанарра угайе.
1ассайи джил зурзайе

Шерик хьуна гъамарис,
Гимил суьх1бет акьайе
Вайзар акьай заварис.
1уьмуьр масан э валлагь.
Джан алеттис джиларил.
Бахтар тин час, сад Аллагь,
Алихь вун чин хиларил.
Джакьвра г1вайий гимилди,
Агуб бадал ветеран.
Х1айий гьаге джакьусра
Уьчис агъаф 1азиз-джан.
Джагвар ч1арар ибхь суман –
Пашманг1велин ий лишан.
Куьсуьхъхъуна хъуьси – джан.
Дахьурай тек вун, инсан.
Х1уьрин к1илихъ гуьмбетиъ
Айий турар рухайрин.
1акве дуьнья атуна, гуьр
Хьуне джилис архаяр.
Дег1уьйиас къуншийра
Лак кендавай адине.
Агугуна йурк1урас
Зун кьадарсуз 1ашуне.
Къикъкъе хьая, валлагь, зас
Агугуна инсанар.
Завариас адирай
1айеттарил игьсанар.
Терс кинояр агвай зас
1ашал г1вая дат1уна.
Варталас сагъ агучин

Г1анаас 1уркl ут1уна.
Маресьеван 1азабар –
Ц1амуйа ягъ дагъузай
Ихьпил, гелар ат1убар
Гагь ц1угъ г1вай, гагь агьузар.
Хилил гьикай самокат,
Т1алаб акьай, агвая.
Култышкаяр – лап инад –
Ругъу ч1алал гъургъая.
Нег1нет хьурай – дег1уьйрис
Агъая зун, агъая.
1уьмуър хьурай дат1уна,
Рахай, мухур утая.
Джакьвар, джакьвар, джан джакьвар,
Дустар э хьин вафалу.
Ун хьая зас, ун хьая
Чве авазар сафалу.
Дег1уьйрис рехъхъ даирай
Инсанари джиларил.
Х1уьрин джакьвар даима
Алдий хьурай хиларил.
Ав, хиларил, хиларил
Ц1ив-ц1ив алдий джиларил...

МЕРХ1АМАТЛУ ХЬУРАЙ ИНСАН

Фидах1ан хьурай факъирар джилил
Хъандавай чпихъ утагъна уджагъ.
Фидах1ан хьасе фасикьар джилил
Джинакьай завар, джинакьай хьес рагъ.

Къайгъу андава йурк1урас даим
Къуркьучинра вахъ завална т1урфан.
Угучин хулар, к1ичинра жаван,
Алик1ай къуншил ругъунде кафан.

Йурк1уралас г1вай 1уьсефна шинюк,
Дарг1вели айе факъирар кесиб.
Лабар фатхьина секин э йурк1ар,
Хьагуна гуьррис 1айег1велар несиб.

Хаинг1велин пас ярх1ай йурк1урас.
Хъуркьая джандихъ къарачи лепе.
Инсанар г1вая нафс агъа рекъкъуьс,
Алчархьая вал дагьарар, тепе.

Улар дахъуна джилис вун хутурф,
Инсанарихъай секиндис вун рах.
Инсанг1велин тур кулакрив иц1ай
К1валас маг1ва чвас х1уьрна утагъ.

Пара курар акьадава т1алаб:
Марх1аматлу хьуб акьая т1алаб.
Дахъуркьурай чвахъ кьиярин 1азар,
Зе йурк1 чун бадала акьая кабаб.

Ц1АЙИЛ ИХЬПАР СУМАН

Ахуни ай шуне 1уьмуьр,
1амк1екас зун гъархьуне.
Хиялар зе хьуне заву,
Фикирари – рагъар хьуне.

Ихьпар суман угай ц1айил,
Зе 1уьмуьрра уц1уне.
Гьич хабарра, вун дагъуджай
1уьссег1велихъ – ушуне.

Эйчинра са бег1зиттари
Гунт1 акьая къизилар, пул.
Х1айиф дахьай, заг1ифарин
Т1улк1 акьая мал, девлет, мулк.

Сула кек суман ач1а айе
Архайри зун удая.
Къикъкъе къакъ эй далаттархьай
Чуяйисра агвая.

Алдаркунде ухьтан джилил
Зерфелинра 1у багв агвай
Алтухан кас ий тек са зун,
Вахт дахьуна хьуне джагвар.

Х1айвандиас деги агвай,
Къерекъилдис ли1ар агъай.
Эхирасра – буржлура эй,
Ери 1эмк1ер джандиас г1вай.

Пай акьай зун хьуне даим,
Эвезис зат1 гъуджу дакьай.
1уьджг1вел акьуб хьуне зе гимн,
Дат1уна маскъкабаб акьай.

Х1айиф, х1айиф 1уьмуьр шуне,
Нукьт1аяр хай умударил.
Жегьилг1велин кандий гьунар,
Терг хьуне джан дадарин.

Ахуни ай шуне 1уьмуьр,
1амк1екас зун гъархьуне.
Уц1ай ц1айил ихьпар суман
Ери завус тарг хьуне.

1УЬМУЬРДИКАС ХИЯЛАР

Жуьт-жуьт хьуна халкь акьуне Аллагьди,
Тек инсанар алдея хье джиларил.
Гагь рагъ, гагь ваз хьая джилил
панагь хьес,
Субайг1велин серин алдий уларил.
Ягъар – 1уьшар аттихьая сад хьуна,
Аметтари девран гьикай шад хьуна.
Пашман э лап, хуш давайра рахая,
Сефил улар, ругъу улар агвая.

Дуьз эва чвеф, текди ягъар аттихьай.
Мич1е 1уьшар, дардар – гъамар алихьай.
Джан алеттар хьуна канде яшамиш,
Са джуьрейин к1или хайра яшайиш.

Джан алдий хьин уч1ай эва накьвари,
Руьх1 – заварис, джан кичик1ай
ругвариг1.
Хутурф завус: цулин пешер джиларил
Пашман хьуна адархьая; ягъарил

Серинар хай, 1ашай-1ашай джакьв
суман,

Пуьрц1е ругун, битав дахьу
накьв суман.
Хъидихъди тук, заварихъди ял акьай,
Нафасикас, угъаликас мал акьай.

Х1акият эй, куьтех1 дахьу, хъаттакъай,
Беденикас даран-баван хъаттахъай.
Лахъун акьай, адархьая сериник,
Мишти 1уьмуьр куьтех1 хьая секиндис.
Т1ебиатин къанунар э лап зурба,
Халкь акьая, к1ейра ая хал-уба.

Гьар са касдин г1аджал хъая
раккарихъ,
Бина дахьай хьин упунде ч1аларихъ.
Лирк1иная Кьурандира игьсанар,
Жуьт-жуьт хьуна халкь хьуная
инсанар.
1у хил, 1у лак, идем-хуьмбеф
алдея.
Сад-сайихъай яшамиш хьай кандея.
Ягъар, 1уьшар, 1уьмуьр, г1аджал агвая.
Адиттарра джиларикди хъуг1вая.
Гьалегуна, жуьт-жуьт хьуна яшамиш,
Вари хьурай, дуьхьес акьай яшайиш.

ЧЕШНЕ ХЬУНЕ ВАРИТТАРИС

Ассиррин дард умуд суман куькъкъуне вак.
1амал-х1илла х1архьундава шииррис.
Ве мег1нияр чешме хьуне халкьарис,
Чуьнгуьрин сес гьарай хьуне шаиррис.

Къудратлу ий, къадимлу ий бинаяр,
Ли1аринра мердг1веларра артух ий.
Жавагьиррис убур иц1ай дагъвияр,
Ериш зарб ий, такабур хил ачух ий.

Гьич г1вастава гуьзел мег1ни ахунис.
Ухшар э ге х1уьлин гужлу лепейис.
Азад хьайде, гурлу хьайде исарил,
Аманат эй хьайде вари уьлквейис.

Генара дагъ гьава кьуне мег1нийри,
20-пу асир – Гомер пу тур гъуджуне.
Че Суьлейман. Ц1ас хьастава
маг1ниг1вел
Вахтарафас. Девирдис гаф упуне.

Биришарра абанкьулил алдея,
Инсан, руьх1, ч1ал, таг1сирлу
гаф – Лезгистан.

Арифдаррис – гуьзел ягъар кандейий,
Азад мег1ни – угъал суман, – гуьлуьстан.
Яг1а зунра ве булахил адине.
Руху джилин зумзумин хьед ухая.
Тур фацасе асирарил, дамахис.
Аллагь суман агвай зун вав, гъургъая.

ХЬИДИС

К1аре джили дуай нефес.
Т1ушар акьай беневша тук.
Якьу багу зегьметин сес,
Ах1а дуьнья акьая руг.

Къукърумин ун ая къуркьай.
Абулейсан ая угъай.
Херарилди къвалар утай,
Уьрдегарин гьайна-гьарай.

Гьава агу! Гъудже сафа
Тух хьасе вун г1ут1уна чем.
Ругъу 1урдис – дуу джафа.
Лифи гъвадик акьая дем.

Дуьнья агвай хьая зун шад,
Т1еби1атин ме э сувар.
Хуппурарив – бегьерин дад,
Джилис – завус хьая суваб.

МЕГ1НИЙИКАС БАЛЛАДА

Рахагуна джилар – завар,
Адигуна мег1ни тамам.
Мич1е 1уьшас хьуне ухшар,
Гъайшине къуш гуьзел –т1арам.

К1ил гъагьадвай вархал х1адул,
Аттихьай сес, куьк1ай 1аквар.
Фикирарра – ч1алал агъул,
Завул алдий рагъар –1агвар.

Дагьарарра ая рахай,
Ахпа хьай лал, хъахьай секин.
Ширин мег1ни завуас г1вай,
Куьче джилар хьуна эркин.

Ери-бина гулуная,
Гъавурдира архьадава.
Саттар 1ашай гъузуная,
Къушран мег1ни дик1адава.

Ме мег1нийи ая къудрат
Куьчег1велар хъая токдин.
Нечхир-х1айван хьай саламат.
Джагварг1велар лап ипакдин.

Ме мег1нийин ухьтанг1велар,
Гьар легьзейри ая агвай.
Чиркин фикир йурк1ура ай,
Тергис кандий вазар-рагъар.

Адине кас къалин дарас,
Къушран мег1ни якьу багус
Дик1ай айий – к1аре либас –
Гулай даран гуьзел агуб.

Дагъдин х1уьрил – авазар шад,
Заву х1адар хьая заг1иф.
1уьмуьрдинра гулая дад,
Дагьарилра – алурцай диф.

Къушран мег1ни г1вая завус,
Ц1елхемикас хьая ц1аяр.
Фи бат1ар э къушар т1авус,
Малайикри иц1ай паяр.

Ге авази ц1ейе ягъан
Дик1ине ун якьу багус.
Мич1е дарал адине джан
Мег1ни шуне чуьлле завус.

Гъургъай ая булах мерте,
Пешер гъургъай чпин ч1алал.
Джан алеттар хьая мегьтел,
Агвай джилил х1арам-х1алал.

Гьаге къушра сирлу мег1ни
Гьич дагъузай ая агъай.
Мег1ни э гьан мугар кане,
Хиял э гьан руьх1див гъургъай.

Биц1и х1ад эй йурк1уран зе,
Канег1велин мег1ни э гьан.
Илх1амив йурк1 ац1ай 1акве,
1акве хьайде беденна джан.

Гъавурдира архьай вари,
Мег1нийилди ая гъургъай.
Дуьньяяра акьай дири.
Г1васе вахтар элкъей рагъар.

Щ1ейе джилил, дакьу ачух.
Г1васе вахтар, авазилди.
Гъавурди хьин хьасе артух,
Гъейри касдин тавазилди.

Даим э гьан каинат хьес,
Хьес мег1нийин ун г1васе хуш.
Муьх1уьббатин дик1ая сес,
К1илил алдий суьх1уьрдин къуш.

Исар г1вая, хьуна турут,
Дамарариъ – иарна мур.
Завул г1вая к1аре булут.
1ач1ек кея илан шамгьур.

Анжах намус хьая к1исал,
Ахуник кей х1ейрат, намус.
Дараг1 г1ая вагьши инсан,
Туфангил т1уб адине мус?!

Дарна джилар мич1е хьуне,
Джикай ая тереби руг.
Х1алал-х1арам г1ачахъуна,
Къанихг1велин алихьай муг.

Фи къуш э ме? Фи мег1ни э?
Кьадарсуз э вагьшиг1велар.
Якьу багу кумар, ниар,
Нас хуш э ме нашиг1велар...

Вархал х1адул дууне ц1ар,
Къушул шуне мушка ерхе.
Алзи1ине шайт1анил дар,
Гуьзел къушран хьуне эхир.

1аквар – рагъар чурхъай хьуне,
Ме кумари кьулкьул-к1аре.
Дар зегьери акьай хьуне,
Пашман хьуне дагълар-дере.

Са дараллас мег1ни агъай,
Агвай ая са-сара къуш.
Са гъвандилас ая гъургъай
Са-сара кас, э гьан тек руш.

Дуьнья шуне са багухъди,
Къушра мег1ни ая агъай.
Унар шуне те сувухъди,
Терс хиялрин зегьер агвай.

Г1аджалилас каинатри
Канег1велар хьуне гужлу.
Эхиримджи, канеттарис,
Гьатай хьуне даллай гурлу.

Завус ярх1ай къаних улар.
Зерфел хьуне йурк1ра къушран.
Заг1иф хьайий гьагин гьунар,
Амуьргвадуй гьагин унар.

Куьтех1 хьатий мег1ни гуьзел,
Даллайин ун г1вайий вархас.
Гележегин агвай гуьрзел,
Тек къушарис хьунайде хас.

Фи ий ме 1акв дагундеф гьич,
Мег1ни джилил акьуф гъузар.
Алик1индеф либас к1аре,
Джан алеттар акьуф бизар.

Фи мег1ни э, гуластава,
Хьая гъазе джилар-завар,
Ч1ире гафар рахастава,
Фи кьас хьасе яг1а зафас?!

Зе йуркlура хьидар ая,
Дуьньяйис lакв дикlиная.
Кlинде къушран эхъ агвая,
Гис женнетар ликlиная.

Гуллайрилди джилиллеттар
Къурмиш акьу, инсан агу.
Къушар эй чеб хlисаб акьу,
Дарахунде чlалал агъул.

Къуркъушуми къаршиламиш
Акъучи хьин, акьасе фи?
Инсаният дакьай саймиш,
Акьасе пуч, хьасе сефил...

Гьалегуна, гьалегуна
Даунхьурай туфангин ун.
Джан але джан багьа хьуна
Къушрас мегlни агъасе вун.

Дикlая ге вархал джилис,
lуьшан дуьнья акьай муьтlуьгl.
Ав, гlвасе вахт, гlвасе рекъкъуьс,
Туфанг дагвай, алихьай муьгl.

Вархал джилил. Дарагl инсан
Хьасе, убур хъихьай ягъди.
Хилар – завус, кандий игьсан
Заварифас – женнет багъдин.

Гьаге касдис хьасий хъах1ар
Кьат1 акьунде мег1нийин сес.
Инсанар ий к1и дех1антар,
Хъах1архьасий пелтек хьу мез.

Маг1лум дава джиларилас.
Хьин сумантар вархариас,
Х1улашувар х1адарилас
Адиттар хьел алчар хьасий.

Мег1нийрилди дуай зегьмет,
Джан аттихьай канег1вел хай.
Къуркъушумди акьу туьгьмет.
Г1вас акьунде чайгъунна хар.

Ц1аяра хъай, 1амалар кей,
Завариас фикир дакьай,
Дуьньяйивра рахай 1акве,
Хиялар кей ут1у, накьан.

2000 ис.

ВАТАНИС

Зе зегьметин нур,
Х1акьлуг1велин тур,
Зе дамах, абур
Вун э, зе Ватан.

Хьидарин кьуват,
Зе руьх1дин кьудрат,
Зе 1уьмур, зе бахт
Вун э, зе Ватан.

Баракат джилин,
Уьт суман ширин
Нини 1у улин
Вун э, зе Ватан.

Канде зас, лап кан.
Ве рекъуь ц1ай джан,
Игитарин макан
Вун э, зе Ватан.

БУЛАХ

Ве бугус зун адиная,
Йурк1 мурадрив ац1уна.
Ухуна хьед зумзумин ме,
Пашманг1велар уц1уна.

Руху джилин, бабан джилин
Нек суман хьед адаг1вая,
Адаг1вая ве джандисра,
Зе и1иг1ра г1ачахъая.

Г1ачахъая шавгьар суман
Бузханайин ругъу-ругъу.
Г1ачахъая нурар суман
Завариас угъу-угъу.

Зун дагъви э-ли1арин дуст,
Ери завар мут1а1 акьу.
Рагъухъанин нурариас
Зас бигайин муг1вер агу.

Лепейриас элкъея зас,
Элкъея зас чуьлле завар.
Азад халкьдин ах1а руьх1ра,
Зе уларин 1акве ц1аяр.

ЭТЮДАР

I

Парзай булах Чирагъ нац1ус ушуне,
Магъу дере шагьид хьуне садвелин.
Чирагъ нац1ра Каспий х1уьлис рукьуне
Шагьид хьуне чуьлле хьиттар шадвелин.

Зе йирк1ура мурадарин ах1евел
Битмиш хьая, ягъра-1уьшра элхъейде.
Зун гъуджая булахрифас мертевел,
Деринвелар х1уьлерифас руьхьейде.

II

Гагь рагъ ая, гагь угъая дагъларил,
Шалбуз дагъдин к1иларил ибхь алдея.
Багаймикас рагъ куьк1ая ч1арарил.
Гагь рагъ ая, гагь угъая дагъларил,
«Г1ул гьарайе»,– кар руьхьея хиларил,
Шиш гуьнейрил дуьргец хили кандея.

Гагь рагъ ая, гагь угъая дагъларил,
Шалбуз дагъдин к1иларил ибхь алдея.

III

Диф алдея дагъдил Гетин,
Ц1айлапанар куьркьай ая.
1уьш рахая, дахьай секин,
Дифар 1айи укъкъай ая.

Угъалари хилар ламу
Рукъкъу джилихъ ерхе акьай.
Элхъея рагъ. Дагъ э зарлу
Зе гуч1хьубар г1уьрг1е акьай,

IV

Т1ах1ур дифар алдиджая дагьаррил,
Зегьем э джил, дагъларис г1ул рукьуне.
Че хиларин к1унт1ар ая майданрил,
К1унт1 алихьай са солдат зас агуне.

Хъуьхъве, пешер фаттахъая дарари,
Къизил пешер медалар эй агвая.
Ге медалар умуд э гьан дарарин,
Че медалар че мухурил гъургъая.

V

Хъутурф, къушари ч1урхая завар
Фикьас кьарайсуз хьуная гьагуьр.

Чаркв адархьуне, андава дава,–
Бала канхьубан гьунарар агу!

Гуч1ая загьас, хасуман зун чаркв.
Фаттвайсуман биц1иф, херарис заг1иф.
Мугуйи куьче рахая къушар
Чаркв хъаджик1и, акьай зе тариф.

VI

Чигари мерте
Куьк1ай ц1аяр нурарив
Заву ая рагъ.
Джагвар х1айван суман диф
Хъик1ай-хъик1ай адине,
Нац1ул фатхьай нагъв.

Ушуне руш булахил
Са чаркв суман дифиран
Хъуьсил алдий хал.
Зе хиялра файшуне
Г1аги уьчин хуппахъай
Кел суман рахай.

VIII

Вархариас лап, вархариас лап
Хъуркьая захъ зе Ватанин сес.

Зас гьагишти ая, камди ая зун
Ме цуларис ц1ик1инарин мез.

Йирк1урас г1вая дегишг1велар зе
Варха джиларин юрк1урас куьче,
Гьич дахьу суман пашманг1велар зе,
Гьич дагу рагъар цуларин 1уьрч1е.

Уларикас гьаттархьая зе
Лап хъуьхъве хьунай дагъларин ишкил:
Агъул ч1алалди гъургъай ая зун,
Мукьу хьая зас зе играми джил.

Багьларин къвалахъ, лап г1адул капал
Рагъунан нурар айий лап чурхъай.
Джилилди г1вайий, гъуджай чпин джан,
Къизилдин пешер чеб-чпив гъургъай...

Вархариас лап, вархариас лап
Хъуркьая захъ зе Ватанин сес.
Зас гьагишти ая, камди ая зун
Ме цуларин ц1ик1инарин мез.

БАБАКАС РИВАЯТ

Зе 1азиз баб,
Чвас буржлу э гьамиша.
Джан ине зас,
1уьмуьрра вун акьуне х1ар.
Магьа зунра
Хулан ах1аф, дадра э.
Девиррилра
1ашукь э зун тур фацай.

Убурихъас
Хъаттардахьай риваят.
Къикъкъе гъван эй
Зе йирк1урал укьуне.
Ме гафари
Арг1уне хер гуьгьуьлин
Зав мурад эй
Зун джилари дууне.

Х1уьруьн гимил
Укьунайий 1уьссеттар.
Джегьиларра
Къвалав файий саламат
Суьг1бет акьай.
1уьмуьр агу инсанри

Ге суьг1бетик
Кедуй 1амал, зарафат.
Х1уьжет акьай,
Туьгьмет акьай бабасра
Са сефера
Гадайира
Аджугъ кейе саягъди.
Вун зас инде
Неккуьн кьадар хъайц1асе,
Уп ве кьимат,
Х1алак макьа 1уьш-ягъди.

Эйчи, зе к1ирк1,
Хьибу исди кафалихъ
Хъихьина зун
Ме дуьйейил алурц вун.
Ахпа хасе
Хьин терезар вахтунан,
ХIархьасе хьес

Ве зегьметна зе зегьмет,
ХIархьасе хьес
Аршна бина бахтунан.
Рази хьуне
Ме кардилра гадара
Алурцуне
Хьибу исди дуьйейил,
Дахъаттахьай
Кафалихъас..

Хъайгуна гуьр чпин хулас
Гада хьуне бабав рахай:
«Ве зегьметар кемева зак,
Вун туьгьметар
Мезуралас магъа зас.
Хутурф вун зас.
Зе хиларис, лакарис.
Хъандава захъ гьич аман,
Сара зас гаф махъагъа».

Гъагьадуна ибхь суман к1ил
Бабара гис агъая:
«Тек са 1уьшан
Кеттархьуне зегьметар
Аметтара хьурай
Бабан, чвас х1алал...»

ЭКСПРОМТ

Джагвар – к1аре къирияр
Заварилра укъкъая.
Акьуна нях1с х1уьжетар
Чуьлле завул рукъкъая.

Тук рагъунас элкъуьне
К1ил гъагьадвай ругукас.
Зе 1ашкъунан тазанаг
Хьуне гьагин юрк1укас.

1УЬМУЬР Э

Рагъунан нур гуьркьунде зав
Ачух хьуне, куьк1у г1алав –
1уьмуьр э.

Ме1ни агъай х1уьруьн джакьвар
Заву ая, шаде юрк1ар –
1уьмуьр э.

Куьрмег1ин кум, ялар акьай
Завухъ г1вая, агвай-дагвай –
1уьмуьр э.

Укун сиви, мудур 1уьрч1е
Аме хъакьай биц1и 1эмк1ер –
1уьмуьр э.

Машин-машин х1ачна джихер
Рекъуьас г1вай, ц1уд эй ерхе –
1уьмуьр э.

Кулакари файшуне пеш
Цулин ягъар дакьай эглеш –
1уьмуьр э.

НАСИГ1АТ

Сабурлуг1вел – абур э ме 1уьмуьрди,
Сабурлу кас аттархьасе вархарис,
Абур ух1 вун хайирдира шийирди.
Сабурлуг1вел – абур э ме 1уьмуьрди.
Маихьа вун ах1макьг1велин суьх1уьрди,
Эхирас вун, уджуз хьасе архайрис.
Сабурлуг1вел – абур э ме 1уьмуьрди,
Сабурлу кас аттархьасе вархарис.

ДАР

Дагьарил тик, завус мукьва
Алдея дар 1уьмуьр агу.
Дженгер дуай лигим хьунде,
Дарна кулар хьуна ц1аку.

Г1ава хьуне, дагьар ат1ай,
Ли1арра лап куьркьай хьуне.
Къирийрин гел багиймикас
Ве джандилра амуьргуне,

Хьид хьугуна, хабар иц1ай.
П1ац ик1ая рагъунарра.
1аквар чурхъвай, пешер дахъай,
Дик1ай тукар, агуная.

Цул хьугуна, хая емиш,
Бахтлу хьая агуттара.
Бахтарикас пай ат1уна,
Амуьргая дагуттарра.

1урд хьугуна, т1урфан хъайе,
Алдиджая ибхьин шарфар,
Кьабул акьай иджеф–1айеф,
Аттихьая ягъар 1уьшар.

Къара хьидар адигуна
Тук аттахъай бахтлу э дар.
Гьамишанф э 1уьмуьр джилил,
Алдий к1илил чуълле завар.

Закасра са дар хьунайчи
Ватанис бул емиш хайде.
Шад хьасий зун зе кьисматил, –
Бегьер ц1айде ериш хьасий.

МУЬХ1УЬББАТИН ХЕРАРИЛ АЛДИЙ

Зас 1емк1екас агуне вун,
Агуне вун вазул алдий.
Ме фи кар э хьин гьаттархьуб.
Хьес мидах1ан пара кандий.

Йурк1ура йурк1 г1ут1ай джилил
Тамарзлу эй алдея, джан.
Ве фикирар закасра э,
Канег1велин хьуна лишан.

Магьа 1у х1ад мукьу хьая,
Куъкъкъас кандий чуьлле заву.
Ме х1адар хье мурадар э
Чпис гьеле дава дахьу.

Зас 1емк1екас агуне вун
Агуне вун заварилас.
Зун ве бугус г1вай агуне
Муьх1уьббатин херарилас.

СОНЕТ

Къвадилкьван алмасрин дик1ина
Ипхь ая суьх1уьрчи руш суман,
1урдана куьч хьунде къуш суман,
Хьидикас ме1нияр лик1ина.

Че х1уьрин к1илихъ са хал хъая,
Якбу багв дарари ц1уьппе кьай,
Рагъунан нурарра гьич дагвай,–
Ве хал э,зе иъил уц хая.

Ав, вунра хал суман тек э тек,
Фикьас вун ялгъузди ая гьан,
1уьмуьрдин багьа тук хьугуна.

1уьмуьрди адава зас герек –
Вакас зе йурк1урас э г1аян,
Канде зас 1уьмуьрар сад хьуна.

* * *

Айдихъас адине диф,
1уьш адине дагъларил.
Ушу исар хьай х1айиф
Алдея зун накьварил.

П1ац ик1ине балайис,
Фай адине дуст ч1алал.
Чуьнгуьр хили фацуне,
Х1ар акьай х1арам-х1алал.

Зун ахуни хадава,
Агъзур хиял к1или ай.
Цул джиларил адине,
Къизилдин пеш хили ай.

Адархьу пеш зе йирк1 э гьан
Кулаки хай вархаас
Бала гулу са джакьв э гьан
Гьарай акьай дараас.

* * *

Х1уьлерихъас ади дифар,
Дагъдин к1илихъ цуьппе махьа.
Хили ая к1аре кучар.
Вун гафарис миськьи махьа.

ДАРНА ЭХЪ

Джилихъ алдаркуна агъая экъуьна:
– Ме даралас хъутурф вун
Ах1а хьунде, алдий зе ул.
Дуст хьасева гьагикас зас,
Гуласту ме уларигьас.
Рекъуьн абур эй хьуне са джигайил.
Ушуне ягъар, ат1уне дар.
Рекъуьл але гулуне эхъ.
Эйчинра эхъуь упу гафар
Амея зе йирк1урара...
Дар гулу рекъкъуь ух1ая сабур.

ЗАС КАНДЕ ВУН...

Зас канде вун...
Цулин заву са луж суман дурнайрин,
Аршдис ушу зе архайрин руьх1ер эй.
Дурнаяр г1вай кьибла багухъ гьарайрин
Унар хъуркьай, хуппурилле сегьер эй.

Зас канде вун...
Ругъу джилис жанг ярх1унай, лап джагвар.
Куталирра изан акьай, джил ат1ай.
Кандейхилди джилик ушу ударар
Инсанин хил, рагъунан нур г1ачахъай.

Зас канде вун...
Хил алдаркай кулакира, адина,
Алмей са х1ач чпихъ дуай даралле.
Кандийхилди текг1велара дик1ина
Эхиримжи умуд эй зе ракалле.

ТРИОЛЕТ

Вархал рекъкъер зе лекарик руг хьуне,
Магьа зунра руху гимил алдея.
Зе 1ашкъунас ве гъвадикра муг хьуне.
Вархал рекъкъер зе лекарик руг хьуне,
Хьин сад-сайис муьх1уьббатин к1ук1 хьуне,
1уьмуьрдирра ве тур сивил кандея.
Вархал рекъкъер зе лекарик руг хьуне,
Магьа зунра руху гимил алдея.

* * *

Джикая х1аят,
Акьай лахъун
Т1урфани,
Элхъея вун 1у джуьрейи,
Зал алик1ай хиялар
Кафанин.
Терс январин т1урфан суман
Хутурфуне зас.
Куьркьадава хъуьсик ибхь
Файе х1уьттес – аяз.
Ругъуг1веле ге чуьлле
Угвай юрк1-джигер.
Хиялрин зе сегьер эй
Аттихьи 1емк1ер.

* * *

Зун дуьньяйис адине
Акьуна гьарай
Алурцуне дуьньяйи
Инсанив гъургъай.

Дуьньяйиас весе зун
Багърияр lашай.
Секин хьасе ругариг1
Лакьанрив гъургъай.

Ругариг1ас айч1васе
Рагъунахъ 1уьк1вер
Йирк1ура хьу хиялрин
Гунт1 дакьу бегьер.

* * *

Дуьньяйиас рухайе дуьнья,
Бабанра фуниас шинюк суман.
Фи ухьтан э,
Бабан суман,
Дуьньяйин хъуьсуь.

Х1УЬЛ

Мухур утай лепейри, секин дава х1уьл.
Сивик элхъ кей, зун алдея къирагъил.
Х1афтава зас фи кар эйчи секинг1вел,
Зе йирк1ура куьк1уная эркинг1вел.

Даллу э х1уьл, гъагьадвай тик лепеяр,
Руг-руг акьай дагьар, чархай, тепеяр.
Зас гишти э, кьуват иц1ай т1урфанис,
Агвар акьай уьчин гьунар инсанис.

Ругъу т1инк1ар хъуркьая зе зангарихъ,
Зас гишти э, х1уьл руцая рангарихъ
Ачух кьайде йурк1уранра деринг1вел,
Артух кьайде зас 1уьмуьрдин ширинг1вел.

Ух1ая зун зе йурк1уран харайи
Дерин 1акве мурадарра заварин,
Гьагуьр агвай х1афтава зас гъагьарх1уб.
Кьисмат дакьай декьикьира яваш хьуб.

Руху халкьдин къуллугъи хьуб уьш-ягъди
Маскьад э зас баба инде сагъ джандин,
Маскьад э зас зе Каспийин хьиттарин
Багъиш акьу джилин дерин къатари.

Диф гулуне...Якьу багв лап секине,
Зав джик1инде ли1 сумай зун эркине.
Эйчинра х1уьл кихиттая, гъургъая,
Микьнатиси суман уьчил дуая.

4. Зак. № 140

* * *

Вун адине лап садпуна, угъал эй.
Ге угъалин т1инк1ар захъра куьркьуне.
Вун адине лик1и дакьу х1арф суман,
Ве турун ун зе убурихъ хъуркьуне.

Андава вун, аттархьуне вархарис.
Бейхабарис фацугуна ɵагьа тур.
Йурк1 1ашая, адархьуна джилилди
Зун луьтквейис ухшар хьуне агьаду.

* * *

Чайкайи х1уьлил акьая сирнав
– Найсая зе чаркв?–багв акьай джил, зав.
К1ареттар алдий дишегьли х1уьлил:
– Найсая зе к1ирк1,– нагъв дик1ай улил.

Чайка ая джик1ас акьай чаркв,
Балайихъ бабра аруцай даим.
Джагварг1велра э хияларин жанг,
К1илин джагварг1вел – умударис гимн.

Ав, т1урфанира к1ине заг1иф чаркв,
Руькъ-руг акьуне гин играми к1ирк1.
Эйчинра бабахъ хъуркьуне хи жанг,
Джагвар хьуне к1ил, к1аре хьуне йирк1.

ХЬАСЕВА?

Лиъ кьефеси хьасева ухlас?
Лепе х1уьлил хьасева фацас?
Рагъ дифариг1 хьасева уц1ас?
Канеттин гуьгуьл хьасева аргlас?

Шавгьарикас хьасева тереб?
Буш гафарихъ хьасева метлеб ?
Миськьи касдихъ хьасева мешреб?
Ях1 гулуттихъ хьасева эдеб?

Ватан маса хьасева иц1ас?
Душманихъай хьасева гъургъас?
Йурк1 ц1аяри хьасева угас?
Зун кихьинде гъуджасева дарс?

* * *

Гъузай угъал. Гулай дифар. Агу рагъ.
Шад чайкайри г1ут1ай х1уьлин лепеяр.
Туп хили ай, къумул лухъай шинюк сагъ,
Фи т1араме 1уьмуьрдин ме легьзеяр.

Садпуна зе убурарихъ хъуркьуне
Лап терс унар, бомбайи джил чурхъуне.
Ме гадайик нех1с къуркъушум куьркьуне
Ме шикили зе джагьил йурк1 ут1уне...

...Гулуне 1эмк1. Гъархьунайий зе сусра.
Хил алдий зе шинюк айе 1абалал.
Гин хиялар дик1ай хьуне завусра,
Ислах1 1уьмуьр бадал хьуне дженгуна.

ГЪУРГЪАЯ ЗИГЬИН

Гьаттархьай ая уларикас зе
Лентуас суман кинойин накьан
Лап къати дженгер, ушунде заву,
Фишти джиларил ух1учи инсан.

Зояйин суьрет 1уьмуьрдис элхъей
Гуллайифас гьич сугъул кьас дахьу.
Матросован джан, дзотихъ руьхьей
Саф-саф хьуна йурк1, насилрив раху.

Магьа Карбышев–генерал, игит.
Меркуран къаяб эйчинра гъургъай.
Магьа фашистри хъуьч1уьрх1ай маi
Ул куьркьас ая чписра гуч1ай.

Зенгерин унар дик1ина Хатынь
Уларикас зе ая гьаттархьай.
Са иттал хьуна хьадава секин.
«1уьмуьр багьа э», – дат1уна агъай.

Гъургъая яг1а Брестин гъванар
Инсанар хьуна джиларин лурцай.
Рукьая залди шинюккин унар,
Пичари угай, пуьрц1е руькъкъер хьай.

Сталинград шегьер-лап зурба къала
Алчах фашистар дарбадагъ акьу.
Ажугъг1вел, ляг1нет йурк1ура ая
Битмишар акьай лап гафар аджугъ...

Зас кандава эхир, кандава завал,
Кандея завар – дифар алдавай.
Къуй къушарра, ав, лурцурай завул,
Канде зас 1уьмуьр барут хъадавай.

* * *

Акьай хьуне ц1аяри,
Маца айе, гьараяр.
Куьче хьуне х1уьйегис, –
Къате хьуне г1алавар.

Угар хьуне ругъу хьед,
Ц1аяр хьуне лап къате.
Алайшуне х1уьйегра
Ат1усуне ц1ай гьаге.

ВАРХАРАИС ФАЙ ИДИНЕ КУЛАКИ

Фай адине терс кулаки
Зас хьидикас авазар.
Хьуне ачух завун хъуьси,
Зе юрк1уран дамарар.

Къул дууне рагъунарра
Баят хьунай ипхьарил.
Гъагьадуне тукура к1ил
Шад эй хьидин ягъарил.

Уларисла агуне
Каинатин деринг1вел.
Гъуджуне зе хиялари
Ракетайин йигинг1вел.

Эйчинра зе хиялари
Дагълар, х1уьлер хаб акьай
Сирнав ине зе канеттин
Бугусра лап юрк1ра фай.

Фай адине терс кулаки
Зас сафалу мег1нияр
Вун агъасе, къвалав фая
Варха айе кане яр.

* * *

Ц1ейе мег1ни сивил алдий
Гуьзет акьай, яг1а гуьзел.
Ме са сеэт, ме 1уд, хьибуд.
Хъайндава вун. Юрк1урал пут
Алукьуне. Гуьзет акьая.
Яг1а гуьзел. Минет акьая.
Вахтунис зун. Г1вая ягъар

Гьвая зерра джегьил исар
Хула ая хъакьуна ц1ай,
Юрк1ураас г1вая гьарай
Почтальонди дахъуне рак,
Сабурсузг1вел керхьуне зак.
Зас хъайндава валас к1еджар,
Теребари утая дар...

...Ц1ейе мег1ни алдий сивил
Гуьзет акьая яг1а гуьзел.

ДУЬРГЕЦИН МЕГ1НИ

Маргъухъанар кардик кея
Юрк1ура ай ашкъи-гьевес.
Къалин уьк1ер, кейч1вай кьешар
Адархьая джилил серес.

Зив-зив акьай, кардик кея
Агъзур сефер кетту дуьргец.
Г1адатин кар к1или хая,
Лежбер ая билбил эй мез.

Ухьтанг1вел эй шад зегьметин
Ачух акьай гьар сайис юрк1.
Х1алар г1вая куьтех1 дахъай:
Уцая тул, уцая урк1.

Зе Ватанин генг джиларил
Хьастава уьч мусра къуьре
Х1уьрметлу э, багьа э час
Дуьргецин ун ширин дире.

РУШАН ДАР

(Риваят)

Гьава дагъларин гьава суварил
Хьуний яшамиш са яшлу дагъви.
Iуьмуьр ушунде шад мегIни суман,
Капал фацайий лап багьа рагъ ги.

Бирдан са ягъа кIине хъайе хьир,
Муя иса айе рушра атуна
Дуьйилра яраб хьасе гьан зулум,
Хъушуне илдеш Iу ягъ агуна.

Ушуне вахтар ул даярхIай хаб,
Хулас фахъайне гирра цIейе сус.
Дардийри хулан гIвайий гин ягъар,
Арабир хиялар хьайий гин усус.

ИцIайдуй рушас бегьем гуни, хьед.
РахIар рухIайий кIилил ме рушан:
Кандий фаттихьас цIайисна нацIус
МахIрум акьай ме ягъарикас масан.

Алгьатай нагъвар гIвайий чуьллерис,
ДжикIас акьай гъабгъар, гIутIайий Iуькlер.
ЙиркIуран хиял кулакрис ицIай,
Шерик эй гил лурцайий лиIуар.

Са цулин 1уьши адине т1урфан,
Хъайндава хулас гьаме биц1и руш.
Къалин 1уьк1вериг1 алчийне ахун,
Дууне гин джан, хьунде лап нахуш.

Сурат дик1ине вархал х1адарис,
Руш гъархьу джилис дик1ай кьулкьул нагъв,
Агъуч1уне дар, дамарриас кьеш
Айч1вай хьуне гин, хъайндава шад рагъ.

Ч1ир акьай хьуне агуттин гуьгьуьл,
Пешериасра адаг1вай нагъвар.
Сузайик кейий, къузайик ме дар,
Легьзейрихъ 1акве акьайий ялвар.

Дагъдин мухурил алдея тек дар,
Хъенди агъая: «Гьаге руш э зун».
Гьаме дар агвай зун хьая пашман,
Цулин зегьемик аттархьай зурзун.

КУЬК1УНАЯ Х1АД

1985-исан СССР-дин Государствойин
премийин лауреат, зе х1уьруьншув
Ибинаев Шаг1банас бахш акьая.

Ух1уна ах1аг1вел булахрин мерте
Мех1кем э херар, ачух э 1у ул.
Хиларикасра кеттархьай ц1аяр
Вахтуна иц1ай бегьерар лап бул.

Къалин суьруьйрин х1ар акьуне ч1ал,
Дадарин ирс эй х1уппахъандин рекъкъ.
Давамар акьай, зурба гьунарар
Акьуне агвар, сивил алдий элхъ.

Алакьунар вахъ хьуне лап ах1а,
Ц1ейе джуьрейи дууне зегьмет.
Ц1ейег1велара х1ар акьай даим,
Дагъви инсан ух1уне х1уьрмет.

Малдарг1велин иц1ай лап зурба бегьер,
Ах1а премис хьуне вун лайих.
Якна, хьияр, нис ерийин идже,
Ух1ай бейнийи дагъвийин къилих.

Къастуна хай женгерихъ бахтлу,
Шадлу э вун зегьметил азад.
Гьунари ух1ай абурра ве тур,
Машхlур хьуне вун джиларил абад.

МУЬГ1ВЕЛИМИС

Рагъар хъуркьунде шад мугариас
Лиъарин чарквара весе вархарис
Муьт1уьг1 акьасе гьаваяр хьимуд,–
Умудар весе ери заварис.

Диб кихьая вун бахтарик ухьтан,
Узая вун тум-гъуджасе бегьер,
Хесетар ч1ире хуппахъди акьай
Джегьил несилдин агвая сегьер.

Арайи ая шинюкварин вун,
Хьуная гуьррис х1арг1веларин рагъ.
Зигьинди ух1ая вун инде дарсар
Багайин рекъкъуьн кихьая вун багъ.

Сад хьасе духтир, садра – агроном,
Гуьррин к1еджара устулил агвай.
Чухсагъул агъай, йурк1урара вун
Айе гьагуьррин, багайив гъургъай.

Джан алмий гуьмбет алихьине вун,
Х1уьрметар пара акьая хи чвас.
Параттар медра рекъкъуьас г1васе,
Багьа давайде адава гьич кас.

Гаге рекъкъуь хьасе секинг1вел джилин,
Тукарин атир, джагварг1вел 1урдин.
Гьаге рекъкъуь хьасе 1уьмурдин ялав,
Вахтарифас гьич дахьайде серин.

ШАЛАМ

Яц хьуне lуьссе,
Руккуне тамам,
Хамунакасра
Акьуне шалам.

Даима гинра
Хъвехъ заву ая
Ге «бегдихъай» хьин
Фишти гъургъая.

ЯКЬУ Ц1АРАР

Къуй ме дуьйил амуьргурай угъал хьуна зун,
Чарчарин хьед, рагъунан нур куьркьай берейи.
Уруулрин пашманг1вел эй заварил цулин.
Кушкуш эй чинарин дагъди – дерейи.

* * *

Фидах1ан дамах гъуджучира ач1а айе хьитта
Гин т1инк1ар Каспий х1уьлис рукьафра дава.
Фидах1ан ягъ эйчинра гуьлуьшан шад эй зе
дустар,
Пашман э зун, муьх1уьббатис дахьуна дава.

* * *

Чигифас, ипхьарифас эбеди иде
Ругъуная вун, булахин хьед.
Ругъас кьая наврузбегар
Ве баба, йе руш, гъузаркьай лап бед.

* * *

Пара х1ая хьин, йе руш, хьес,
Эйчинра ч1укь кьимат иц1ая бахтунас.
Ягъалас ягъа гьаттархьая хьин,
Элкъуь дакьай хьес инде вахтунас.

* * *

Дагъдин к1илил але 1уьк1ер
Чун х1уппарис кьисмат хьасе.
Фидах1ан дамах хьучира, йе руш.
Шувас душучи вун баят хьасе.

* * *

Заву 1у х1ад нурар иц1ай
Сад сайихъди сирнав ц1ая.
Фикьас хьин 1уд дуьйил алдий
Х1адарилас варха ая?

* * *

Ме дуьйейи ч1укь дустар хьундава захъ,
Са гелаас, фикирарра сад эй шуттар.

Эйчинра зас чуяриласра хьуне багьа
Пашман ягъа, четин ягъа са джигайил хьуттар.

* * *

Заву х1адар яг1а 1уьшира кук1уьная,
Зе биц1и х1адура джилин –
Руша агъая, хутурфай завус:
«Са х1ад фашав зас, завуас секин».

* * *

Рагъунахъ къизил,
Бушлухрис гьава
Ушуная,
Дагъларин к1илар
Убуррихъ
Хъуркьая зера:
Дагъви, вун
Джагварвелис
Дагъларин гьава
Хьунава
Вафалу...

* * *

Пашманди элхъей
Цул уч1ая зе юрк1ура
Къикъкъе хьуная
Зе багъди дарарин кулар
Зе 1уьмуьрдин яраб
Нейе вахт э гьан ме;
Агвар акьас дахьуна гьунар.

* * *

Ягъакас уьш хьуна канде темпелис,
Далаттуркьай гьич са карра уьчифас,
Диреттари 1уьшарикас гъуджафе
Ягъ, са муьзе ерхе хьурай агъафе.

* * *

Къариблухи хаджалатар дерин хьафе,
Ватанин тур вариттарлас ширин хьафе,
Руху джилис хаинвелар макьа вун,
Дахьучи чвес рагъ але ягъ серин хьафе,

* * *

Вазухъай заву ая 1акве х1ад,
Джилилра, руш, алдея хьин 1уд.
Муьх1уьббатис хье хьадава дава,
1уьмурдихъ хъурхъай т1урфанарра 1урд.

* * *

Руху Ватан, –
Зе Агъулар.
Йуркl ахlа э –
Дере дехlан Магъу.
Муьтlуьгl э чвас
Гьар са хlуьлра,
океанар.

* * *

Джили эбеди эй ярх1ая чархар
Инсаниятин къикъег1вел хая кафалил.
Вариттарихъай пай акьай къайгъуяр
Бахтлу э зун, зе асир кьабул, акьай г1унарил.

* * *

Эгер начагъ хьунайчи вун
Гуч1 махьа чвас дарманрихъас
Эгер хьайчи вафалу дуст
Гуч1 махьа гьич душманрихъас.

* * *

Х1уьрмет акье 1уьссеттарис –
Вунра 1уьссе хьасе, бала.
Хили, лаку звар андавай
Вахтар чвасра г1васе, бала.

ГЪЕЗЕЛ

Фи ч1ире – дар макъамди зун дуьньяйис агуне,
Зе 1аре гурар бабан нагъваривди ац1уне.
Чеб пир эй агваракьай бейгьуьш ине мурдалри.
Харапаяр руьх1ерин агуне зас дуьхьуьна.
Фиш кьефеси рухучи, гис агвасту азадг1вел,
Хьучира чеб 1уьмуьрлух даллу пэ1 эй куруне.
Инсанар г1урар дава улар дахъай гъархьайде,
Исар шуне зе улар дахъуна лап гъархьуне.
Муьт1уьг1 хьуне малар суман х1уппахъандис
рес файе.
1адалатар андава, час 1уьмуьрар дар хьуне.
Дахьучинра дагъ алихьас, гьич дагунде
дагъларил,
Гьамиша зун йурк1ура, зе хула ц1ай ух1уне.
Я Камалдин, уп ах1макьрис: «Дава дахьа
дард адава,
Давасуз дард кея хи зе мег1нийрив дат1уна.

ДАДНА ГАДА

(Риваят)

Са вахтари г1адат айий са х1уьри:
Лап к1ейде вахт хьугунахъди, дагьарил
Дадра хайий, лап тик, четин, лап гьава
Фуьрдек1и ай, джанра алдий сузайил.

Фаттихьайий дагьарин лап к1илилас.
1уьссеттикас нас куьркьасе хайир-зат1.
Агъай хьайий джегьилара къайгъусуз,
Хиялрин ц1иргъ акьуна зе даим кьат1 .

Гьава иде, лап тик иде дагьарил
Гьагишти, ав, гадайи дад файшуне.
Вархал ий рекъкъ, четин ий рекъкъ,
к1ил вартихъ,
Вун агъасий, йурк1 заварихъ 1ашуне.

Эхиримжи гаф гъуджуна дадара
Агъур нафас, ругъу улар агваркьай:
«Гьаме фуьрдек1 васра герек хьасе, к1ирк1,
Зегьмет майц1а ве веледис х1азур кьас».

Х1айиф хьуне уьчин дадра гадайис
Акьуне ч1ир айе г1адат, хуласра
Фахъийне дад, х1ар хьуне хи, уьчихъра
Хъайеф ге ягъ, виждан акьай рахасра...

1УРДИН МЕГ1НИ

Угъая, угъая джагвар ипхь,
лаз заварин,
Убурихъ хъай къазе къив, гужлу зив
хьидарин.
Угъая 1урдин иман эй,
Шалбуз дагъдин аман эй,
Баракатин уьргъан эй,
Дагу суман дарман эй,

Зе гулунде 1емк1ерин.
Угъая, угъая джагвар ихьп,
лаз заварин.
Убурухъ хъай гъазе къив,
гужлу зив хьидарин.

Лал ач1арис сел хьайде,
Генг майданис кел хайде,
Дагъдин х1уьрис мел хайде,
1ашукь джандис тел хайде
Тукар – дженнет х1адарин.

ЭТЮД

Гьурк1адава джиларил
Инсанарис 1уьмуьрар.
Сад-сайис хьин хъагвасе.
Кьисмат хьучи, заварил.

Яраб джига хьасе гьан
Муьх1уьббатис йурк1ура,
Меркв ая зе хат1ари
Ве уларин заварин.
Фиш хьасе гьан дардуна,
На кьасе гьан сирнавар.
Вун хъушуне вархарис,
Вазра суман дифарик.

Гуьгьуьлин къуш 1ашая,
Арг1уная зе херар.
Рухая зун дат1уна
Вун хъуг1вайде аятар.

Зе джан-джасад баяте,
Миншери йурк1 ат1уна.
Зун джиларил тек э тек
Зе г1уларра уцуна...

Г1АЛАВ

(верлибрилди лик1енде поэма)

1.

Пашман цулин
Хъуьхъе гелар
Алдий ая
Г1улил куьче,
Хили кьалам
Гьужуна зун
Эхтилатар
Акьай идже.
1акве, джагвар
Лифар суман
Завар кане
Рагъар суман.
Ях, зе ц1арар,
Ери завус,
Яшамиш хьухь
Гьар са иса.
Ун акьурай
Агвай инсан
Вафалуг1вел,
Муьх1уьббатар,
Харна т1урфан
Хаб акьайде.

2.

1у руш хьуне
Дагъдин х1уьри
1у тук суман
Ухьтан ий гуьр.
Ягъар-1уьшар
Са джигайил
Аттихьайий.
1у хил суман
Са беденин.
Мектебира –
1уд са партихъ.
Шадг1велара
Пашманг1велар
Пай акьайий.
Мег1ниярра
Акьай хьайий.
Варха рекъкъер
Шад 1уьмуьрдин.
Рагъар–вазар
Элхъей хьуне.
Легьзейрин ун,
Билбилрин ун
Г1улар рагъар
Ичай нурар.
Халкьарира
Дамах акьай
Гьагуьрилра

Сегьер-сегьер
Іакве нурар
Ухшарар гІвай
Рушарисра
Бахтарин нур.
Гуьррин турар
Якьу багус
ДикІинайий.
Хьидин мегІни
Суман Іакве.
ЙуркІни келла
Са фикири
Дуай чпил.
Іашукь хьуна
Айий Іудра
Са гадайил.
Турра ий гин,
Ав, Суьлейман.
Муьгтьуьббатра
Мерте ий лап,
Нурлу ий лап.
НацІвар суман
Дуай уьчил
Умуд мурад.
Дуьнья хьай шад.
Шад билбилар.
Хьидин тукар,
ПашмангІвелар
АцІас акьай.

Эйчинра гуьр
Кьисматира
Гьар джуьре рекъкъ
Агвар акьай
Са къвалахъди
Дуай айий.
Г1улин тукар
Гьар джуьрейин
Хьес дагълари
Агва суман.
Гьар къвалахъди
Гуьррин 1уьмуьр
Ушуна хи.
Сус хьуне сад –
Замирара.
Амма Туьквез
1ашай ая.
Я 1уьш дагъай,
Я ягъ дагъай.
Хилиасра
Са кар даг1вай,
Хиял далгъай.
Гьар къвалахъди.
Х1уьлил лепе
Далгъай суман.
Эйчинра гин
1урк1ураас
Дааттархьай
Айий канеф –

Нур Суьлейман.
Хер арг1унде
Нечхир суман
Айий Туьквез.
Умуд амий,
Гин йурк1ура.
Багайин ягъ
Гин хиялри
Рагъ алеф ий.
Бахтунан къуш
Хъуг1вайдеттихъ
Хъайий умуд.
Пашманг1велар,
Хаб акьуне,
Рухвас г1вая
Ухьтан Туьквез.
Ах1а шегьер,
Дустар къалин,
Ягъар г1вая
Сад-сайихъай.
Арабирра
Хиялари
Хьай Суьлейман.
Хьимудма сад
Г1вай хьунайий
Хилна йурк1 ц1ай
Эйчинра са
Гаф ий агъайф:
Ваъ! Ваъ! Мусра! –

Сара касдис
Иц1астава
1урк1на зе джан,
Хьидарихъди
Г1вайий цулар.
Туьквезра гьич
Хьадуй дегиш,
Хьадуй вардиш
Сараттикас
Акьуб хиял.
Арабирра,
Йурк1урара
Замира гин
Ай хьунайий.
Куьгьне ишкил
Хъултухъи ай,
Гис хутурфай
Замирара
Х1уьри айий.
Кане шуван
Хула айий.
Секин ḩулан
1аквна рагъ эй
Алтух фи гис
Кандий джилил.
Ягъар г1вайий
Ме-те акьай.
Хьуне гада,
Хуппахъ – сараф.

Фи йигин ий
1уьмуьрдин чарх
Алдаркайде.
Бахтна шадг1вел
Хай ягъари.
Туьквезанна
Рухубарра
Хьуне куьтех1.
1ач1ек – диплом,
Х1уьрихъди–рекъкъ
Хьуне гинра.

3.

Замирара
Къайгъуяри
Гьатай вахтар.
Веледарин,
Кане шуван.
Ягъарикас
Са ягъара
Г1улин къалин
Угъаликра
Кичархьуне.
Хъуг1вагуна
Хераасра.
Хьуне бейкеф,
Хьуне начагъ…
Пара ягъар
Ахунилра

Гин ушуне.
Духтирракас
Хьундава гис
Гьич са чара.
1айе хьуне
Х1алар гьагин.
1аламатар
Гьаме дуьйил
Алдея ч1укь.
Ат1усайий
Уларин 1акв.
Заг1иф хьайий
Замирайин
Джандин кьуват.
1уьшарира
Пашман Туьквез
Хиялари
Хайий вархас.
Духтир рушра
Къвалахъ хьайий,
Шемерин 1акв.
Ч1укь хьа суман
Куьтегь хьайий
Замирара…
Хабар айий
Уьч кандейф гис.
Дуст рушари
Агъай хьуне:
– Зе дуст, зе чи,

Зе вахт хьая,
Дуьйейиас
Г1вая зунра.
Тавакъуй зе
Т1алабун э –
Зе шадг1велар.
Уларин 1акв,
Зе балаяр
Валди хьурай,
Аманат вас,
Са зегьмет дуъ.
Баба суман
Ах1а акье,
Ух1 хиларил.
Гин уларра
Гьамиша эй
Алчакьуне,
Файшуне ге.
Канег1велар,
Умуд-мурад
Шадг1велна рагъ.
Суьлейманан
Пашман ий йурк1,
Ягъди-1уьшди
Х1ижранин диф
Алурцайий
К1иларилра.
Гис гишти ий,
Дуьнья андуй,

1уьмуьрдихъ ранг
Хъандавай гьич.
Амма Туьквез
К1ил дуас г1вай
Шинюккварил.
Баба суман
Дуай зегьмет.
Хулан курар,
Къеццихъ – куьмек
Акъай гуьррис.
Гин йурк1ура:
– Са гаф яраб
Суьлеймана
Агъастугьан. –
Пашманг1велин
Мич1на т1урфан
Эвез акьай
Рагъарира
Айий куьче.
Гирра, дуьйи
Хьид хьугуна
Туьквезас-хьир
Упуне ги.
Шинюквара
Хьундава гис.

4.

Г1вайий ягъар
Шадг1велари.
Ах1а хьайий

Веледарра
Къушар суман
Гьар къвалахъди
Далгъуне гуьр
Вархал рекъкъер
Дустар, къуллугъ,
Ах1а шегьер
Х1уьлин къвалахъ.
Щ1ейе хал-мукь
Гисра хьуне.
Садпуна лап
Суьлейманра
Ушуне ме
Дуьнейиас,
1уьссе хьуне
Садпуна лап.
1уьссе хьуне
Туькверзра гьал
Хиялар г1вай са
Са къвалахъди…
Гуьрра хъайне
Бабан бугус:

– Фахъшуне ге
Шегьердисра
Секинг1велин
1абна нур эй…

1983 ис.

КIИЛАР

Камалдин Ахмедович Ахмедов

РОДНИК НА ПЕРЕВАЛЕ

На агульском языке

Редактор *Ш. Мазанаев*
Художник *И. Дубров*
Художественный редактор *М. Левченко*
Технический редактор *В. Гаджиева*
Корректор *Т. Исаева.*

Лицензия ИД 05334 от 10.07. 2001.

Сдано в набор 18.06.02.Подписано в печать 21.12.02.
Формат 70х90$^{1}/_{32}$.Бумага офсетная.
Гарнитура «Таймс». Печать офсетная.
Усл. печ. л. 8,5. Уч-изд. л. 5,76. Тираж 500.
Заказ 140. Цена свободная.

ГУП «Дагестанское книжное издательство»
Министерства по национальной политике,
информации и внешним связям РД
367025, Махачкала, ул. Пушкина, 6

Типография Дагестанского научного центра РАН
367015, Махачкала, 5-й жилгородок, корпус 10.